

Mýtus, narativita a pojmovost [1996]

V 3. a 4. čísle letošní *KR* se setkali čtenáři hned s několika texty zabývajícími se ať už přímo, nebo okrajově postmodernou a postmoderním myšlením. Zvláště významné jsou výklady basilejského (kdysi pražského) profesora systematiky, přednesené na kurzu SPEKu.¹ Je hodno pozoru, že v jeho „pěti tentativních sondách“ nenajdeme leč jednostrannou marginální poznámku o významu pojmů a pojmovosti pro tzv. západní myšlení. Souvisí to s tím, že postmoderna je nejčastěji redukováně chápána (a také sama sebe chápe) v opozici vůči moderně, takže se lehko zapomíná, jak je „novověká racionalita“ spjata se samými počátky filosofie ve starém Řecku (a tedy i s počátky pojmového myšlení, bez něhož by se bývala filosofie nemohla ani zrodit, neřkuli rozvíjet). Postmoderní útok nemíří tedy jen na moderní racionalitu, nýbrž na racionalitu vůbec, to znamená na ten *logos*, ve jménu kterého staří řečtí filosofové kritizovali *mythos*. Jan Milič Lochman cituje Dorotheu Sölle a její zdůraznění tzv. rozštěpení skutečnosti na subjekt a objekt² a Derridovu „dekonstrukci“ vykládá především jako protest proti konstrukcím, jimiž nás „doslova zahltila moderna“.³ Obojí typ kritiky ovšem najdeme třeba už u Jasperse (lze si dnes ověřit v právě vyšlém překladu jeho *Úvodu do filosofie*)⁴ a v Husserlově *Krizi evropských věd*⁵ (jakož i u Rádl, a to nejenom v *Útěše*,⁶ ale třeba také v *Romantické vědě*).⁷ Jaspers má za to, že „objektivizace“ je s evropskou pojmovostí nerozlučně spojena (a alternativu vidí jen v „šifrách“), Husserlovi zase ani nenapadne, že intencionální akty by mohly být vybaveny jak intencemi předmětnými, tak i nepředmětnými (o takových prostě neuvažuje). Uvážíme-li však, že pojmovost (tedy *logos*) představuje až dodnes jedinou účinnou obranu nejen proti „nákazám“ všelijakými mýty a mytologismy (a tím proti úpadkovému, dekadentnímu návratu k „nerozumu“ a „neracionalitě“, eventuálně k nějakým podezřelým směsím a neorganickým pseudosynkrezím obojího), nýbrž také proti novým vlnám sofistiky, ukazuje se malá orientovanost a často naprostá neorientovanost theologů v pojmové strukturovanosti evropských (tj. křesťanstvím zprostředkovaných)

¹ Tj. Spolku evangelických kazatelů. Srv. J. M. Lochman, *Tvář postmoderny*, in: *Křesťanská revue*, 63, 1996, č. 3, str. 61-69. – Pozn. red.

² Tamt., str. 64-65.

³ Tamt., str. 66.

⁴ K. Jaspers, *Úvod do filosofie. Dvanáct rozhlasových přednášek*, přel. A. Havlíček, Praha 1996. – Pozn. red.

⁵ E. Husserl, *Krise evropských věd a transcendentální fenomenologie. Úvod do fenomenologické filosofie*, přel. O. Kuba, Praha 2024³. – Pozn. red.

⁶ E. Rádl, *Útěcha z filosofie*, Praha 1994⁶. – Pozn. red.

⁷ E. Rádl, *Romantická věda*, Praha 1918. – Pozn. red.

myšlenkových tradic jako hrubý nedostatek zdaleka nikoliv pouze technického rázu.

Nedostatečnou připravenost absolventů theologických fakult v uvedeném ohledu lze při této příležitosti demonstrovat na kritické či spíše jen polemické odpovědi Pavla Keřkovského Zdeňkovi Neubauerovi, uveřejněné také v 3. čísle *KR*.⁸ Keřkovský vytýká Neubauerovi, že „*se při analýzách neustále pohybuje pouze ve světě ‚řecké racionality‘*“ a že „*nevidí důkladnou pojmovou práci starozákonních biblických autorů*“.⁹ Nemyslím si, že by mohl a měl být Neubauer kritizován právě v tomto směru. Pavel Keřkovský si nejspíš nikdy nepoložil otázku, kdy, čí zásluhou a jak technicky vůbec mohla začít ona neuvěřitelně dobrodružná a dodnes každého hlubšího myslitele znovu fascinující práce na restrukturování dosavadního předpojmového, a tedy nepojmového myšlení, jež se v několika generacích prosadila alespoň mezi intelektuální řeckou elitou a posléze zásluhou velkých křesťanských myslitelů v celé evropské tradici (zejména pak západní). Odkud bere Pavel Keřkovský své přesvědčení, že např. proroci myslí pojmově? (Zmiňuje se dokonce o „biblických autorech“ všeobecně, ale stačí zůstat jen u té nezávažnější starozákonní tradice, na kterou výslovně navazuje také Ježíš; ten ostatně rovněž myslí nepojmově.) Položil si vůbec někdy otázku, co to jsou pojmy a co to je pojmově strukturované myšlení? Je schopen demonstrovat na nějakém (helénismem ještě neovlivněném, protože pozdním) starozákonním textu, že a jak se tam pracuje s pojmy? Může doložit, jakou metodickou kontrolou přitom disponuje, aby se vyvaroval nekritického vsouvání pojmů tam, kde původně vůbec nebyly? Základním předpokladem každého hermeneutického postupu je pozorná dbalost na užití takových myšlenkových prostředků, které vedou k legitimní interpretaci, a ne k misinterpretaci toho, co má být interpretováno.

Pavel Keřkovský radí Zdeňku Neubauerovi, že měl „*o mýtu raději mlčet, když stejně zůstává filosofem*“.¹⁰ Možná, že se spíš sám jako theolog měl zdržet zmíněných formulací o racionalitě, logu a pojmech, protože jen tak mohl – alespoň po vrchu – „zůstat filosofem“. Souček kdysi prohlásil, že to, co je na theologovi vidět, je filosof. Svým studentům na ETF proto opětovně doporučuji, aby udělali něco pro to, aby ten filosof, který je na nich vidět, nedělal teologii příliš velkou ostudu. Základní devizou, ale také problémem celé dosavadní teologie je pojmové (totiž „vědecké“) zpracování „dobrého

⁸ P. Keřkovský, *Křesťanská narace*, in: *Křesťanská revue*, 63, 1996, č. 3, str. 80–82. Jde o reakci na: Z. Neubauer, *Křesťanský mýtus?*, in: *Křesťanská revue*, 62, 1995, č. 2, str. 43–48; č. 3, str. 63–67. – Pozn. red.

⁹ P. Keřkovský, *Křesťanská narace*, str. 81. – Pozn. red.

¹⁰ Tamt., str. 82.

poselství“, které je u Ježíše ještě zcela nepojmové; teologie, která přestane pracovat s pojmy, zároveň přestává být teologií. Práce s pojmovostí řeckého typu má jisté své nesnáze a musí být vedena nanejvýš kriticky; samozřejmým předpokladem však je jasné vědomí toho, co vlastně theolog dělá, když (pojmově) myslí.